

3. Павлюченко Н.В. Антыцаркоўныя выступленні сялянства Беларусі ў 1905 – 1907 гадах / Н.В. Павлюченко // Весті АН БССР. Серыя грамадскіх навук. Мн. 1978.
4. Отзвы епархіяльных архiereев по вопросу о церковной реформе. / редкол.: В. Чаплин [и др.]. – М.: Изд-во Крутиц. подворья, Ч. 1. 2004. – 1055 с.
5. Фирсов, С. Л. Русская Церковь накануне перемен (конец 1890-х – 1918 гг.) / С. Л. Фирсов. – М.: Крутицкий стол по религиоз. образованию и диаконии: Духов. б-ка, 2002. – 623 с.
6. Отзвы епархіяльных архiereев по вопросу о церковной реформе. / редкол.: В. Чаплин [и др.]. – М.: Изд-во Крутиц. подворья, Ч. 1. 2004. – 1031 с.
7. Поспеловский, Д.В. Православная церковь в истории Руси, России и СССР. / Д.В. Поспеловский – М.: Библейско-Богословский Институт св. Апостола Андрея, 1996. – 408 с.

НАЦЫЯНАЛЬНАЕ ПЫТАННЕ Ў ПРАГРАМАХ І ДЗЕЙНАСЦІ МАНАРХІЧНЫХ ПАРТЫЙ І ГРУП У БЕЛАРУСІ Ў ПЕРЫЯД РЭВАЛЮЦЫІ 1905 – 1907 ГГ.

П.А. Трубчык
БДПУ (Мінск)

Рэвалюцыя 1905 – 1907 г. актывізавала працэс арганізацыйнага афармлення манархічных партый. Бурны рост іх прыпадае на перыяд пасля апублікавання Маніфэста 17 кастрычніка. Аб'ядноўваючым цэнтрам чарнасочнага руху стаў Саюз рускага народа (СРН), які ўзнік у лістападзе 1905 г. у Пецярбургу. Яшчэ раней, у красавіку, узнікла "Руская манархічная партыя". У лістападзе аформіліся і "Усерасійскі саюз зямельных уласнікаў".

Пад уплывам агульнарасійскіх манархічных партый у гады першай расійскай рэвалюцыі падобнага тыпу палітычныя арганізацыі сталі ўзнікаць і ў Беларусі. Гэта з'явілася рэакцыяй на афармленне ў краі масавага рэвалюцыйна-дэмакратычнага і нацыянальна-вызваленчага руху.

У канцы 1905 – пачатку 1906 гг. манархічныя арганізацыі аформіліся ў Мінску, Гомелі, Віцебску, Пінску, Оршы, Глыбокім і іншых гарадах і мястэчках Беларусі. Яны ўзніклі па ініцыятыве дробных уласнікаў і гандляроў, рэакцыйных чыноўнікаў, паліцэйскіх ніжэйшага рангу і часткова сялян. Найбольшай папулярнасцю сярод лідэраў манархічных партый у заходніх губернях карысталіся Г. К. Шмід – рэдактар газеты "Минское слово", П. Р. Бывалькевіч – рэдактар газет "Виленский вестник", "Западный вестник", "Украины России", В. П. Каранкевіч – рэдактар і выдавец газеты "Северо-западная жизнь", Дз. Скрынчанка – старшыня Мінскага аддзела "Саюза рускага народа". У кастрычніку 1906 г. на з'ездзе ў Вільні СРН і акцыябрысты Віленскай, Віцебскай, Гродзенскай, Мінскай і Магілёўскай губерняў аб'ядналіся ў "Рускі ўскраінны саюз", які стаў тут адной з самых уплывовых манархічных партый.

Ідэалагічную аснову праграм гэтых партый, у дачыненні да нацыянальнай праблемы, складала прынцып непадзельнасці Расіі. Зыходзячы з гэтага, манархічныя арганізацыі адхілялі правы народаў на самавызначэнне і стварэнне ў той ці іншай форме нацыянальнай дзяржаўнасці. У 1905 г. на ўставе СРН падкрэслівалася, што "саюз не робіць размежавання паміж вялікаросамі, беларосамі і маларосамі" [1, с. 237]. Гэта палажэнне было ўключана і ў уставы Рускага народнага саюза імя Міхаіла Архангела і Усерасійскага Дубровінскага саюза рускага народа [2, с. 379]. У той жа час мясцовыя чарнасочныя арганізацыі практычна не выкарыстоўвалі назвы "беларусы".

Значнае месца ў дзейнасці манархічных партый у Беларусі займала айтыпольская і антыкаталіцкая накіраванасць. Яна поўнасцю адпавядала палітыцы царызму ў Заходняй губернях. Яшчэ ў 1896 г. ковенскі губернатар пісаў, што для больш паспяховага абрусення насельніцтва Заходняга краю ў будучым, сёння вельмі важна не дапусціць яго апалаччвання.

У барацьбе супраць паланізацыі кіруючая бюракратыя была гатовая часова падтрымаць "самасвядомасць няпольскіх народнасцей Заходняга краю" [3, с. 41]. У студзені 1905 г. Міністэрства ўнутраных спраў завяліла аб гатоўнасці садзейнічаць развіццю нацыянальных асаблівасцей беларусаў і ўкраінцаў. Мелася на ўвазе ліквідацыя перашкод для набывання імі зямлі на радзіме. У гэтых мэтах Камітэт міністраў вясной 1905 г. адмяніў забарону католікам-сялянам купляць зямлю ў Заходнім краі, паколькі, як высветлілася, яна была ўвогуле не па інтарэсах палляжоў. З задавальненнем адзначаючы, што літоўцы ўжо патрабуюць дзе-нідзе богаслужэння ў касцёлах на сваёй мове, а не на польскай, яно заўважала, што намаганні ўрада па ўвядзенню каталіцкай службы на рускай мове не мелі поспеху "сярод слабых нацыянальнай свядомасцю беларусаў" [4].

Галоўнае месца ў светапоглядзе манархічных партый у Беларусі належала антысемітызму. Менавіта на гэтай глебе вызначалася кансалідацыя манархічных сіл і іх практычная дзейнасць.

Так, у праграмым звароце СРН "Людзі рускія" адзначалася, што да ўдзелу ў рабоце Дзяржаўнай думы дапускаюцца "тры асобы, якія выбіраюцца ад усяго яўрэйскага насельніцтва Расійскай імперыі, для дакладу аб асабістых патрэбах яўрэйскага народа" [5, с. 119]. У пастановах

з'ездаў манархічных партый, у рабоце якіх актыўны ўдзел прымалі і прадстаўнікі ад беларускіх губерняў, гучалі патрабаванні да ўрада абмежаваць дзейнасць яўрэяў ва ўсіх сферах грамадскага, палітычнага, культурнага і эканамічнага жыцця. Пры гэтым, падрабязна пералічвалі ўсе тыя віды дзейнасці, у якіх удзел яўрэяў на тэрыторыі "мяжы аседласці" быў традыцыйным [2, с. 236-237].

Больш таго, за перыяд з 1903 па 1905 г. манархічныя арганізацыі правялі больш 50 значных праграма-тэарэтычных актаў, якія прывялі да значных чалавечых ахвяр і матэрыяльных страт [6, с. 13].

Нягледзячы на тое, што антысемітызм мясцовых манархічных арганізацый ў многім быў абумоўлены дзяржаўнай палітыкай дыскрымінацыі яўрэйскага насельніцтва, па-між імі былі разыходжанні: Віленскі губернатар П. Д. Святаполк-Мірскі і магілёўскі губернатар Клінгенберг, звярталі ўвагу на "непажаданасць" для ўрада "празмернай адасобленасці" яўрэяў ад астатняй масы насельніцтва [7].

Такім чынам, арганізацыйнай асновай кансалідацыі манархічных сіл у Беларусі і іх дзейнасці стала сістэма законанадаўчай дыскрымінацыі "іншародцаў". Такая ідэалогія была непрыдатнай для адекватнага асэнсавання і вырашэння нацыянальнай праблемы ў Беларусі.

Літаратура:

1. Сташкевич, Н. С. Помещичье-монархические партии и организации в Беларуси / Н.С. Сташкевич, И.Ф. Романовский // Палітычныя партыі Беларусі. Сер. Гістарычныя сшыткі. – Мінск, 1994.
2. Правыя партыі 1905 – 1917. Документы і матэрыялы: в 2 т. – М., 1998. – 1 т.
3. Дякин, В. С. Национальный вопрос во внутренней политике царизма (начало XX в.) / В.С. Дякин // Вопросы истории. – 2006. - № 11-12.
4. РДГА, ф. 1276, воп. 1, спр. 106, л. 18.
5. Российские партии, союзы и лиги. Сборник программ, уставов и справочных сведений. СПб. 1906.
6. Мехедько, В. А. Крайне правые организации в Беларуси: формирование и деятельность (1903 – 1914 гг.); автореф. дис... канд. ист. н. / В.А. Мехедько. – Минск, 2001.
7. РДГА, ф. 1284, воп. 194, спр. 121, л. 19.

«РОССИЯ И ЕВРОПА» В ГЕОПОЛИТИКЕ Н. Я. ДАНИЛЕВСКОГО И ЕВРАЗИЙЦЕВ

С.И. Минько
БГПУ (Мінск)

Евразийство — философское направление, возникшее в 20-е годы XX века в среде русской эмиграции Болгарии, Франции, Германии. Евразийская школа имела целую плеяду ярких и талантливых литераторов, философов, историков и публицистов первой волны эмиграции. Лидерами зародившегося движения были известный географ, экономист и геополитик П. Н. Савицкий (1895-1968); философ Л. П. Карсавин (1882-1952); лингвист, филолог и культуролог Н. С. Трубецкой (1890-1938); историк Г. В. Вернадский (1887-1973); музыковед и искусствовед П. П. Сувчинский (1892-1985); религиозные философы и публицисты Г. В. Флоровский (1893 – 1979), В. Н. Ильин, А. В. Карташов (1875-1960); критики и литературоведы А. В. Кожевников (Кожев), Д. П. Святополк-Мирский; правовед Н. Н. Алексеев; востоковед В. П. Никитин; писатель В. Н. Иванов; экономист Я. Д. Садовский и другие. Историософия и геополитика русского учёного, философа и мыслителя Н. Я. Данилевского (1822-1885) является методологической базой, на которой строится концепция евразийства. Идеи Н. Я. Данилевского выдвинувшего концепцию многовариантного исторического развития (теорию культурно-исторических типов «цивилизаций») подхватили евразийцы и развили их в геополитическом аспекте.

В книге Н. Я. Данилевского «Россия и Европа» (1869-1871) прослеживаются два комплекса идей, находящихся в «органической связи». Первый, касается «естественной» системы исторического процесса. Второй – направлен на исследование двух культурно-исторических типов – романо-германского и славянского.

Н. Я. Данилевский, в своем труде поставил и основательно разработал, геополитическую проблему – «Европа и Славянский мир», из анализа которой вытекала и постановка в книге вопроса об отношении России к Европе. То есть акцент был сделан на анализе политики Европы по отношению к Славянскому миру или точнее – к России [1, с. 112].

Русский мыслитель XIX века выявил различия, существующие между двумя культурно-историческими типами. Они могут быть подведены под три разряда: 1) Различия в психологическом строе. 2) Различие вероисповедное. 3) Различия в ходе исторического воспитания.

Н. Я. Данилевский отмечал, что каждая нация, народ должны иметь духовное и политическое здоровье. Не имея его определенный народ будет клониться к преждевременной гибели. Здоровье